

סוכות

נוי מצווה

האם נוי מצווה הוא מצווה בפני עצמה - מצוות הידור או שמא זהו חלק בלתי נפרד מגוף המצווה לקיים אותה בהידור כמו דין של "לכתחילה" שהוא אינה מצווה בפני עצמה אלא זהו דין בגוף המצווה?

בגמרא כתוב לולב היבש פסול ופירש רש"י שנצרך מצווה מהודרת שהרי כתוב "ואנוהו".

ואם נרצה לומר שמצוות הידור היא מצווה בפני עצמה, לא שייך לומר שמצוות לולב מתעכבת ונפסלת בגלל שלא קיים את ההידור. אלא חייבים אנו לומר שזהו חלק מגוף המצווה, שתעשה בהידור. ואז אפשר להבין את דברי הגמרא שלולב היבש הדין שהוא פסול כי זה לא בהידור.

ארבעת המינים

כתוב במדרש אמר הקב"ה יוקשרו כולן אגודה אחת והן מתכפרין אלו על אלו.

ושאל האדמו"ר מסטמאר זצ"ל למה נצטוונו לחבר יחדיו וליטול ארבעת המינים שלולב כנגד ארבעה מינים בישראל, כדי שיכפרו אלו על אלו הלא כדי להשיג תכלית ומטרה זו ניתן לעשות זאת בפועל ובמציאות על ידי חיבור הצדיקים אם הרשעים יחדיו "והן מכפרין אלו על אלו"?

ומתרץ שבאמת התורה לא ציוותה על חיבור ממש בין המינים הללו לפי שהתחברות כזאת עלולה להשפיע לרעה על הצדיקים ולפגום בהם.

על כן כדי שבכל זאת יהנו הרשעים מן הצדיקים וכדי שיתכפרו בזכותם ומכוחם, ציוותה התורה על נטילת ארבעת המינים אשר היא פעולה של רמז להתחברות עם הרשע. ודיי לנו בזה.

ושמחת בחגך והיית אך שמח

חג הסוכות ב"ה המגיע עלינו לטובה הוא חג של שמחה. נשאלת השאלה הידועה: למה יש צווי מיוחד בתורה של שמחה דווקא בסוכות? התורה מזכירה את החובה לשמוח בסוכות שלוש פעמים: "ושמחת בחגך" (דברים טז יד), "והיית אך שמח" (דברים טז טו), "ושמחתם שבעת ימים..." (ויקרא כג מ). שאלה נוספת היא למה בדיוק חג הסוכות מתקיים בתקופה זו של השנה, הרי בני ישראל יצאו ממצרים בחודש ניסן, למה לא בקיץ או בחודש חשוון שחסרים בו מועדים.

על השאלה הזו השיב בעל חידושי הרי"ם רבי יצחק מאיר מגור ז"ל: לַמַּעַן, יִדְעוּ דִּרְתִּיכֶם, כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשָׁבְתִי אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: אֲנִי, ה' אֱלֹהֵיכֶם. (ויקרא כג, מג) רש"י מפרש- ענני כבוד ורמב"ן מוסיף- שעשיתי להם ענני כבודי סכות להגן עליהם שבמצות סוכה נאמר "לַמַּעַן יִדְעוּ". בשביל לקיים את המצווה אנו זקוקים לדעת. ברוב ימות השנה האדם מלא חטאים ועוונות ודעתו אינה מיושבת עליו. חג הסוכות הוא לאחר ראש השנה ויום הכיפורים ימים בהם אנו משיבים לעצמנו את הדעת, אנו חוזרים בתשובה לפני הקב"ה ויש לנו את יישוב הדעת וכך אנו יכולים לקיים את המצווה החשובה הזאת.

אנו עוברים את הימים הלא פשוטים של עשרת ימי תשובה ונכנסים לתוך המועד שבו אנו מצווים "ושמחת בחגך והיית אך שמח". יש לנו את היכולת לשמוח לפני הקב"ה לאחר שקיבלנו את הדעת ואנו מרוכזים ומבינים מה היא עבודת השם ואיך עלינו לעבוד את בוראנו לאחר שהמלכנו אותו בראש השנה, ועשינו תשובה לפניו ביום הכיפורים, אחרי ימים אלו אנו יכולים ליהנות מזיו שכינתו באמת ואף יש לנו את היכולת

סוכות

לשמוח.

בנוסף דרשו המפרשים שבנ"י ישבו בסוכות של ממש וכל זאת התחיל בימים בהם מתחילים להתחדש הגשמים והם בד"כ ימי תשרי, והחג מתקיים דווקא בתקופה זו של השנה ולא בחודש ניסן בו יצאו בני ישראל ממצרים, כדי שלא יאמרו שיציאה לסוכות היא סתם הגנה מפני השמש ויציגו את הנושא כאילו עם ישראל יצא לאיזה פיקניק ח"ו.

עם ישראל יוצא בחודש ניסן לגאולה וזוכה לניסים רבים. אחד הניסים הוא ענני הכבוד המקיפים אותו, דואגים לו לשמירה ולצל ואף ליישור הדרך, עם ישראל צועד במדבר ולמעשה הצעידה היא על משטח ישר, המשטח ישר בזכות ענני הכבוד. ילדים קטנים לא ידעו מה זה הר- כשאהרון נפטר כתוב בתורה "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בהר ההר על גבול ארץ אדום לאמר.

ויאסף אהרן אל עמיו '" (במדבר כ' כ"ב). פעם ראשונה שהם ראו ההר זה היה במות אהרון שראו את ההר מתגלה מתוך ענני הכבוד. ההשגה הפרטית במדבר, הדאגה לעם שלם לכל הצרכים שלו- לבוש, מים, אוכל, צל, שינה והיכולת ללמוד תורה בנחת. כל זאת זכו בני ישראל במשך 40 שנה בהשגחה פרטית. המדינה שלנו בקושי מצליחה לדאוג לצרכים הבסיסיים של האוכלוסיה, רק כשאנו נשענים על החסדים של בורא עולם אנו זוכים לדאגה אמיתית.

הישיבה בסוכה נותנת לנו את ההרגשה של זמניות בעולם, אנו יוצאים ממגורי הקבע שלנו לשבוע ימים וחיים מחוץ לבית, לא בתנאים שאנו רגלים אליהם. בסוכות אנו זוכרים איך בני ישראל חיו יום יום. החזרה לבית לאחר חג הסוכות נותנת לנו את תחושת התודה לבורא עולם על שפע החסדים ועל השפע הגשמי שיש לנו וכמה אנו צרכים להיות שמחים בחלקנו.

גם בורא עולם "שמח בחלקו", וחלק שלו בעולם הזה עם הוא : עם ישראל, ושעם ישראל מקיים את מצוות הישיבה בסוכה הדבר עושה לו נחת רוח.

לכל יום של ישיבה בסוכה יש את היכולות לתקן אחד מימות השבוע: יש חיוב מן התורה בלילה הראשון לאכול פת בסוכה, כך אנו מתקנים את היום הראשון בשבוע, וכן הלאה.

שלושת המתנות ושלושת הרגלים

אומרת הגמרא במסכת תענית דף ט עמוד א

"רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן: משה, ואהרן, ומרים. ושלוש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר, וענן, ומן. באר בזכות מרים, עמוד ענן בזכות אהרן, מן בזכות משה. מתה מרים נסתלק הבאר. שנאמר (במדבר כ') ותמת שם מרים, וכתיב בתריה ולא היה מים לעדה, וחזרה בזכות שניהן. מת אהרן נסתלקו ענני כבוד, שנאמר (במדבר כ"א) וישמע הכנעני מלך ערד, מה שמועה שמע שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור ניתנה לו רשות להלחם בישראל. והיינו דכתיב (במדבר כ') ויראו כל העדה כי גוע אהרן. אמר רבי אבהו: אל תקרי ויראו אלא וייראו. כדדריש ריש לקיש, דאמר ריש לקיש, כי משמש בארבע לשונות: אי, דלמא, אלא, דהא. חזרו שניהם בזכות משה, מת משה נסתלקו כולן, שנאמר (זכריה י"א) ואכחד את שלשת הרעים בירח אחד. וכי בירח אחד מתו? והלא מרים מתה בניסן, ואהרן באב, ומשה באדר! אלא: מלמד שנתבטלו שלש מתנות טובות שנתנו על ידן, ונסתלקו כולן בירח אחד."

שלושת המתנות הללו הם כנגד שלושת הרגלים:

- 1) מן פסח שבו אוכלים מצות כנגד הלחם עוני ובזכות משה שהוציא אותנו ממצרים.
- 2) באר שבועות שבו קבלנו את התורה שנמשלה למים ובזכות מרים שהיה בה את מידת הנתינה (מתן-תורה).
- 3) ענן- סוכות שעושים כנגד ענני הכבוד שהושיב אותנו הקב"ה ובזכות אהרן שמדתו היא השלום (סוכות

סוכות

חג האחדות).

אומרת המשנה במסכת אבות פרק ד משנה יג

"רבי שמעון אומר שלשה כתרים הם כתרי תורה וכתרי כהונה וכתרי מלכות וכתרי שם טוב עולה על גביהן." "שלוש כתרים: כהונה, תורה ומלכות הם בחינת שלושת הרגלים. "כתרי שם טוב עומד על גביהם" והוא בחינת השבת, שהיא מופיעה את שמו של הקב"ה שלום, מלשון שלימות. כתרי מסמל את עובדת היות התכונה שהוא נושא באדם הנושא אותו (למשל: אנו אומרים שאדם מוכתר בנימוסים, כלומר המעלה הזו נמצאת בו, הוא מסומן במעלות האלו. או למשל: הכתירו אדם לתפקיד מסוים יש לו המעלה הזו). מהו אם כן "כתרי שם טוב"? בעצם אדם מוכתר לא במעלה פרטית מסוימת אלא במכלול הפרטים שלו, בשמו. יש לו תכונה כוללת של מעלה. זוהי השבת ביחס למועדים.

השפת אמת מוסיף ששלושת הרגלים הם גם כנגד שלושת האבות, בחינת "לריח שמניך טובים" הטובים שבך, לעומת השבת שהיא שמו של הקב"ה "שמן תורק שמך", והיא מופיעה מלמעלה למטה". (הרב חיים סמוטריץ)

וע"פ הגמרא במסכת סוטה דף יא עמוד ב אפשר להוסיף לדבריו: " (שמות א) ויהי כי יראו המילדות את האלהים ויעש להם בתים רב ושמואל, חד אמר: בתי כהונה ולויה, וחד אמר: בתי מלכות. מ"ד בתי כהונה ולויה, אהרן ומשה; ומ"ד בתי מלכות, דוד נמי ממרים קאתי, דכתיב: (דברי הימים א' ב) ותמת עזובה (אשת כלב) ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור, וכתיב: (שמואל א' יז) ודוד בן איש אפרתי וגו' ".

(1) לויה משה פסח (משה שקול לישראל)

(2) כהונה אהרן סוכות (ממלכת כהנים וגוי קדוש)

(3) מלכות מרים שבועות (מאן מלכי ? רבנן).

ושנזכה בע"ה לבניין בית המקדש וכנגד המתנות שקבלנו במדבר איש כמתנת ידו יתן ולא יראה פניו ריקם.

הרחמן הוא יקים לנו אף בחוה"מ את סוכת דוד הנופלת

במסכת סוכה (כז ע"א וע"ב) תניא ר' אליעזר אומר אין יוצאין מסוכה לסוכה (לאכול בזו ולישן בזו או היום בזו ומחר בזו) ואין עושין סוכה בחולו של מועד (מי שלא ישב בסוכה יו"ט הראשון) וחכמים אומרים יוצאין מסוכה לסוכה ועושין סוכה בחולו של מועד, ושון שאם נפלה שחוזר ובונה בחולו של מועד, מאי טעמא דר' אליעזר, אמר קרא חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים (דברים טז. יג), עשה סוכה הראויה לשבעה וכו', ושון שאם נפלה שחוזר ובונה אותה בחולו של מועד, פשיטא, מהו דתימא האי אחריתי היא ואינה לשבעה, קא משמע לן.

זוה תפלינו ובקשתינו הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת. והוא מהכתוב ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת וגדרתי את פריציה והריסותיו אקים ובניתיה כימי עולם (עמוס ט. יא) וכמו שפי' במצודת דוד, אקים ר"ל אחזיר המלוכה לבית דוד אשר נפלה והושפלה בימי הגולה. והריסותיו, מה שהיה הריסה במלכות בית דוד כל ימי הגולה שלא מלכו כלל, הנה אז אקים אותה ואבנה להיות בנוי ומתוקן כימי עולם ר"ל כמו שהיתה מאז בימי דוד עצמו, ע"כ ממצו"ד.

וממילא אם היא סוכתו הנופלת של דוד המלך, כי אז כולי עלמא שון שאותה סוכה שנפלה, היא היא סוכת דוד ולא אחריתי היא, וחוזר ובונה אותה אף בחולו של מועד, שנזכה במהרה בימינו אמן.

בשביל לשמוח בסוכות צריך את ימי הדין

חודש תשרי הוא החודש הראשון בחודשי השנה היהודית. ערכו של חודש זה בחיי האדם היהודי מתבטא

סוכות

בכך שרוב חגי ישראל שהתורה ציוותה עליהם חלים בו. התורה ציוותה על חמישה חגים ואלו הם: פסח, שבועות, ראש השנה, יוהכ"פ וסוכות. שאר החגים הם מתקנת חז"ל. נמצא, ששלושה חגים מתוך חמישה חלים בחודש זה - ראש השנה, יוהכ"פ (כפי שמכנים אותם "הימים הנוראים") וחג הסוכות - חג השמחה.

הבה נתבונן ונתאר לפנינו כיצד יהודי מקבל פני שנה חדשה, וכיצד מקבלה אדם מאומות העולם. בספרו "יעטה מורה" מבאר הרב יעקב טראב שיש הפרש גדול בין שתי קבלות אלו:

אומות העולם שמחים בראש השנה שלהם, אוכלים ושותים ועורכים נשפי "סילבסטר" על כל מערומיהם. המשטרה עצמה מאשרת, כי ביום זה עמלה היא מאוד לשמור על הסדר, פה ושם נפרצות חנויות ונעשים מעשים לא רצויים אחרים, מלבד תאונות הדרכים הקשות המתרחשות באותו יום.

לעומת זאת, כשהיהודי עומד לקבל את פני השנה החדשה, מכין את ליבו באמירת סליחות מספר ימים לפני בוא יום ראש השנה. קם באשמורת הבוקר לומר סליחות בחברת יהודים אחרים, וסליחות אלו נתקנו לעורר ולערוך חשבון נפש, לשפר את התנהגותו ואורח חייו.

כשמגיע יום ערב ראש השנה, אנשי מעשה מתענים באותו יום, וכל אחד מתחרט על מעשיו הרעים ומקבל על עצמו שלא לשוב לדרך הרעה עוד. אח"כ מטהר את עצמו במקווה טהרה לקראת החג, ובחג עצמו מרבים בתפילה, תוקעים בשופר כדי להתעורר מהתרדמה ומהשגרתיות של השנה שחלפה ולזכור שהיום הוא יום הדין ועליו לתקן את מעשיו, דיבורו ומחשבותיו. ולא די בכל זה, אלא גם אחרי ר"ה במשך עשרה ימים רצופים עד יוהכ"פ עובד האדם על עצמו להסיר כל שמץ של פגם ופסול המחשיכים את אור נשמתו.

הכנותיו של היהודי ליוהכ"פ מגיעות לשיאן, כשבערב יוהכ"פ שוחטים את ה"כפרות" כדי שיעלה על דעתו עד כמה פגם בנפשו והיה ראוי להיעשות בו כל מה שאנחנו עושים לתרגול מעין ארבע מיתות בית - דין - סקילה, שריפה, הרג וחנק - על עוונותיו וחטאיו.

הנה מגיע יוהכ"פ, יום האדיר שבימי השנה. ביום זה מתייצב האדם לפני בוראו ומתפלל לא רק על עצמו אלא על כל העולם כולו ובכללם גם אומות העולם, בחמישה עינויים קשים, ורק בסוף היום, אחרי צאת הכוכבים, מבושרת תקיעת השופר את סיום היום הקדוש ואז כל ישראל אומרים את הפסוק: "לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה ה' את מעשיך".

מכל האמור אנחנו לומדים, שרק אחרי עבודה מאומצת במשך חמש - עשרה יום לפחות בתחילת השנה, היהודי מרשה לעצמו לשמוח בחג הסוכות כדברי הפסוק "ושמחת בחגך".

ואולי מן הראוי, שכל אדם יבדוק את עצמו האם באמת הוא יכול להגיע לחג הסוכות כדי שיתקיים בו "ושמחת בחגך", והאם הוא באמת עבר את כל השלבים המוקדמים לפני הגיעו לחג הסוכות ושמחת התורה כראוי. רק אדם שעשה את ההכנה הראויה ועמד בדרישותיו של הקב"ה, הוא זה היכול עתה בחג הסוכות להרגיש שמחה אמיתית.

על מנת להמחיש את הדברים ביתר שאת, נוכל להתבונן באנשים המגיעים לשמחת תורה ומנשקים את ספרי התורה, ולפעמים אנו רואים ריקודים ברחובות עם ס"ת, ויש אנשים העוצרים מכוניותיהם ומנשקים את ספרי התורה. אכן, זה טוב ויפה, אך השאלה היא, האם גם התורה שמחה בנשיקה של אותו יהודי שלא ראה אותה כל השנה... הרי בשמחת תורה זו שמחתה של התורה שהנה זכו לסיים אותה ביום זה, ויש כאלו שלא רק שלא זכו לסיימה אלא אפילו לא התחילו ללמוד בה.

סוכות

האם חתן שנעלם לכלתו במשך שנה שלמה ולאחר שנה יבוא, האם יעיז להיכנס לביתו? לצערנו, ישנם אנשים שהם רואים את ספר התורה פעם או פעמיים בשנה ותו לא.

אי אפשר להגיע פתאום לחג שמחת תורה ולשמוח בשמחתה של התורה, כל השמחה בחג צריכה להגיע אחר עמל, יגיעה, תפילות, התעלויות וקבלות חדשות. כך יאה להגיע להקב"ה ולקיים בו את מצוות שמחת החג.

מכאן מתבקשת המסקנה, ששמחה אמיתית דרכה לבוא אחרי עבודה מאומצת של ראש השנה, עשי"ת, יום הכיפורים ולבסוף לאחר שכל ההכנות הושלמו ניתן לקיים את מאמר הקב"ה & "ושמחת בחגך".

במה משמחים? אנשים ביין ונשים בבגדים

בשלושת הרגלים יש לשמח את הנשים בתכשיטים ובבגדים נאים, וסיפר הרב דניאל אוחיון שליט"א מעשה שאירע עם אחד מבית - מדרשו:

יומיים לפני חג הפסח פגש אותי יהודי ונתן לי סכום של ארבע מאות שקלים וביקשני למסור זאת למשפחה נזקקת כראות עיני ועוד ביקש שלא אחלק את הסכום בין כמה משפחות אלא שאתן את כולו למשפחה אחת.

למחרת פגשתי יהודי, שאני יודע שמצבו דחוק, ונתתי לו מאתיים שקלים מתוך התרומה שקיבלתי ואת היתר תיכננתי לתת למשפחה אחרת נזקקת (באותו רגע לא זכרתי את בקשתו המפורשת של התורם כי אחרת לא הייתי עושה שינוי במה שהוא התנה).

לאחר כשעה נזכרתי בתנאי של התורם ומיד התקשרתי ליהודי שקיבל ממני מאתיים שקלים והודעתיו שיש לי עוד מאתיים שקלים למסור לו. תשובתו הפתיעה אותי מאוד: "ידעתי שתביא לי עוד מאתיים שקלים! חיכיתי לזה."

"כיצד ידעת-?! תמהתי - "וכי אתה יודע מי נתן לי את הסכום וכמה הוא נתן?"

"לא, אך בוא אספר לך: אתמול נסעתי עם אשתי וגיסתי לבני ברק לקנות מצרכים בסיסיים לחג, יין, סוכר, שמן וכיו"ב דברים בסיסיים הנצרכים לכל משפחה.

"בדרך לחנות המזון אשתי עצרה ליד חנות בגדים והתבוננה בבגדים המוצגים בחלון הראווה. הבהרתי לה שאם היא תקנה בגד, מיד נעלה למכונית חזרה כי לא נוכל לקנות כלל מצרכי מזון. "אשתי אמרה לי שהיא רק מסתכלת ללא כוונה לרכוש בגדים כעת כי יודעת היא את מצבנו הכלכלי. "אך העין רואה והלב חומד... באחת החנויות היא ראתה שמלה מיוחדת והיא נכנסה לשאול מה מחירה. 'חמש מאות שקל'. - ענתה לה המוכרת - 'אך, גברת, תמדדי קודם ואחר כך נדבר על המחיר...' "

"אשתי וגיסתי החלו להפעיל עליי לחץ 'מתוך' לרכוש את השמלה לכבוד החג. 'כמה זה עולה?' - אני שואל את המוכרת. 'חמש מאות שקל'. - ענתה לי. 'תראי יש לי רק ארבע מאות שקל'.

'בסדר, אדוני'. - אמרה המוכרת - שיהיה לכם חג שמח, אעשה לכם הנחה'.

"חשבתי שאני מתעלף. הרי אתה יודע את מצבי, אין לי עכשיו מצרכי מזון בסיסיים לחג ובכסף שיש לנו

סוכות

קונים שמלה...

"כאן החל הלחץ של גיסתי. 'מה יש, תקנה פעם אחת שמלה לאשתך'.

"כן, אני רוצה - השבתי - אבל מה עם כסף למצרכים?

"גיסתי היא אישה שאינה שומרת לעת - עתה על תורה ומצוות והיא עונה לי כך: 'הקב"ה לא יכול לדאוג לך למצרכים לחג? הרי אתה יהודי מאמין'.

"אכן הוא יכול לדאוג לי אבל בעוד יום יהיה חג... ושוב גיסתי לוחצת: 'נו, מה קשה לו להתארגן? גם ביום אחד הוא יכול לדאוג לך לארבע מאות שקלים'.

"ואכן קניתי את השמלה וחזרנו לביתנו ללא מצרכים. והנה בבוקר אתה מציע לי מאתיים שקלים. אמרתי לעצמי: 'רק רגע, השמלה עלתה ארבע מאות שקלים, למה הקב"ה שלח רק מאתיים שקלים?!' וחיכיתי לראות מהיכן יגיעו מאתיים השקלים הנוספים... והנה אתה מטלפן והשלמת לי את הפאזל..."

אכן, יש בשמיים מחלקה מיוחדת המחשבת ההוצאות שאתה מוציא עבור החג, ובמיוחד עבור רעייתך והקב"ה רואה שזה אצלך "הכסף האחרון" שנותר לך. אך אל דאגה, שימחת את אשתך - הקב"ה ישמח אותך בחזרה.

בעינינו הרגילות אין אנו רואים את התמורה לכל המאמצים וההשקעה שאנו עושים לכבוד ה... הקב"ה. הרי כאשר שימחת את רעייתך מיד בשמיים "נדלקו אורות" שהאירו את מצוותיך באור מיוחד שנעשה במסירות נפש.

אבל מן הראוי לעשות זאת גם בלב שלם, בלב שמח. לתת הרגשה טובה, להעניק במיוחד לקראת החג שבו היא כל - כך טורחת ועמלה.

אחד מגדולי תלמידי - החכמים שבבני ברק פגש בדרכו באברך צעיר בערב סוכות, בשנה שיום - טוב הראשון של החג חל להיות בשבת, ואין בו נטילת לולב, ואמר לו:

"שמע, כולם טרודים היום בחיפוש אחרי אתרוג מהודר כדי לקיים מצווה דרבנן (מצוות ד' מינים בחול המועד אינה אלא מדרבנן), ואני הולך לקיים מצווה דאורייתא, דהיינו לקנות בגדי חג לאשתי!"

אכן, אין ספק, לנשים יש חלק בכל ההכנות לחגים. כידוע, אישה שזוכה לקבל מבעלה תכשיטים או בגדים, ודאי זה משמח אותה והיא חשה שבעלה מייקר את מאמציה.

רבי חיים ויטאל כותב כי מידותיו של אדם נמדדת אך ורק כפי יחסו אל אשתו. אדם העוסק בגמ"ח עם המון אנשים, מלווה ונותן, מבקר חולים, מנחם אבלים, משמח חתן וכלה - בוודאי ישחק ליום אחרון בבוא עת פקודתו ויחשב לו זכויות רבות במעשי החסד. אך ידע נאמנה, כי בשמיים בודקים איך התנהג עם אשתו! אם גם עימה גמל חסד כל ימיו - אשריו וטוב לו. אך אם אותה הקניט והזניח, בביתו כעס והקפיד ללא רחם, ללא חסד ונשיאות בעול, הנהגה זו תכריע את דינו ולא יזכרו לו מאומה מכל חסדיו שעשה עם אחרים..

חובת השביתה ממלאכה בחול המועד

היה זה בחול המועד סוכות תשל"א. הגאון רבי מצליח מאזוז זצ"ל עבר ברחובות העיר טוניס וראה יהודי עובד בחנותו, במלאכת הצורפות. אמר לו:

סוכות

"שמא שכחת שאסור לעבוד בחול המועד?"

אמר: "יודע אני, אבל עבודה דחופה לי לעשותה". אמר לו הרב: "אין זה 'דבר האבד', ואסור לעשותו במועד."

לא ציית האיש, והמשיך במלאכתו.

כעבור שלושה שבועות, ביום שישי, הגיעה לבית הרב נערה בוכייה: אביה הצורף נעצר בעלילה שקנה תכשיטים גנובים. מיד קם הרב והלך לתחנת המשטרה, ביקש שישחררו את העצור לשבת וחתם ערבות לשובו לכלא ביום ראשון. בדרך סיפר העצור כי מחמת העינויים הודה בנכונות העלילה, למרות שהאמת היא שלא סחר בתכשיטים גנובים. אדרבה, ממנו נגנבו תכשיטים יקרים.

אמר לו הרב: "אספר לך סיפור מן הגמרא. מעשה באדם שהחמיצו לו ארבע מאות חביות יין. ערך חשבון נפש, והבין שקיפח את האריס שעבד בכרמו, ועל כן אירע לו הפסד זה.

פיצה את האריס - והנה התייקר החומץ ונמכר במחיר יין וכיסה את הפסדו... כדאי גם לך לערוך חשבון נפש: עבדת בחול המועד כדי להרוויח עוד מעט ממון - ולבסוף, ראה מה הרווחת..."

אמר: "טעיתי, רבי, לא אוסיף עוד לחלל את קדושת חול המועד."

ביום ראשון שב האיש לכלא. אמר לו החוקר: "כשראיתי שהרב מאזוז ערב ליושרך ומשתדל למענך, הבנתי שאתה אדם ישר. פתחתי בחקירה נמרצת וגיליתי שהפועל הערבי שלך הוא שרכש את הסחורה הגנובה, ולא עוד אלא שהודה בגניבות שגנב אצלך, והחזירן!".

זכרתי לך חסד נעורייך... כיצד זה יתכן?

ידוע הדבר ומפורסם העניין שימים אלו של חג הסוכות הם זכר ליציאת מצרים, ימים שעליהם נאמר זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך וכו'

והשאלה נשאלת: האומנם?! ומה עם חטא העגל והמתאווים וכו'? ושמא תאמר ששם מדובר רק בערב רב, אזי קשה 'מהמרגלים והמעפילים' ששם הנבחרים שבעם ישראל יצאו כנגד משה ורינוו אחריו מענייני אשת איש, וכפי שדרשו במדרש ובתלמוד על הפסוק ויאמרו כל "העדה" לרגום אותם באבנים (במדבר י"ד י'), ויודעים אנו "שעדה" אלו הנבחרים שבעם.

כמו כן מה עם קורח וחבריו ומאתיים חמישים ראשי סנהדראות? מה עם זמרי ובת מלך מדיין? מה עם חטא בנות מואב ועבודת הפעור? מה עם המקושש? מה עם כל המרידות הנוראות שהיה לעם ישראל כנגד ה' ומשה עבדו? כיצד בורא עולם מכריז על אותה תקופה "זכרתי לך חסד נעורייך... אהבת כלולותיך"...

התשובה פשוטה: בשיר השירים אנו אומרים: ליבבתיני אחותי כלה, ליבבתיני באחד מענייך... ושואלים חכמי ישראל: מדוע ה' מלבב אותנו ומחבב אותנו רק בעין אחת? למה לא בשתי עיניים?

התשובה על שאלה זו טמונה בשאלה הנ"ל, **וזו ביאורה:** אין ספק שעם ישראל קדוש וטהור. אך אי אפשר להתעלם מכך שלאורך כל ההיסטוריה יצר הרע הצליח להיאחז מעט בעם ישראל ולפגום מעוצמתו וקדושתו, כפי שראינו לעיל במעשה קורח והמרגלים וכו'.

סוכות

אלא שלמרות אותם פגמים וכתמים וקמטים - עדיין גדולה אהבת ה' לישראל, אהבה עזה וחזקה, עד כדי כך שה' מכריז לנצח נצחים "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך". מפני שה' כביכול מסתכל עלינו רק בעין אחת - ולא בשתי עיניים.

ליבבתיני אחותי כלה ליבבתיני באחד מעינייך... פירוש: בורא עולם כביכול עוצם עין אחת ומתעלם מכל החלק הלא טוב שבנו, והוא מביט עלינו מהעין השניה - והוא מתמקד רק בדברים הטובים שבנו, עד כדי כך שהבורא יכול להסתכל על הרשע הגדול ביותר בישראל ולחוש כלפיו אהבה עד אין קץ, כפי שאומר המלבי"ם על הפסוק: הבן יקיר לי אפרים... כי מידי דברי בו זכור אזכרנו... שזה נאמר אפילו על הפושע הגדול ביותר.

כיצד זה יתכן? עם הנוסחה של "ליבבתיני באחד מעינייך". כן כן, ה' עוצם עין מהרע והשלילי, ומתרכז רק בחיובי שבנו, והרי אין לך אפילו פושע גדול בישראל שאינו מלא מצוות כרימון. אם כן יוצא שה' אוהב כל יהודי, ואפילו החוטא הגדול ביותר.

אם הבנו כל זאת, קל לנו מאוד לכוין בתפילה את המילים הנשגבות בברכת אתה בחרתנו... המילים "אהבת אותנו ורצית בנו"... כל הזמן... כן כן, גם בזמנים שהתנהגנו בצורה הכי לא ראויה.

ארבעת המינים

בארבעת המינים יש עם ריח וטעם ויש שרק ריח להם ולא טעם ויש שרק טעם ולא ריח ויש שלא ריח ולא טעם.

כידוע שהם כנגד עם ישראל שיש כאלה שהם ללא מצוות ומעשים טובים וכו' וכשאנו מאחדים את כולם אנו בעצם מראים את סימן האחדות שבעם ישראל אפי' שכאשר בהושענה רבא כאשר הערבה לבדה שהיא ללא טעם וללא ריח אנו חובטים אותה בקרקע.

הגמ' שואלת מדוע לוקחים לולב בימין ולא אתרוג בימין ונהרי האתרוג יש בו גם ריח וגם טעם והוא יותר חשוב?

ומתרצת הגמ' כיוון שבלולב מאוגדים שלושה מינים ולכן הוא יותר חשוב.

מסביר הרב צדקה שליט"א שהגמ' שאלה והרי התלמיד חכם יותר חשוב כי יש בו גם תורה וגם מעשים טובים ואם כן האתרוג ילקח בימין?

ותירצה הגמ' כיוון שהלולב אפי' שהוא לכשעצמו איננו שלם אבל הוא מקרב איתו חלקים בעם ישראל שהם ללא ריח וללא טעם לכן הוא יותר חשוב וזה מה שבעצם אמר יצחק אבינו ע"ה ליעקב כאשר בא להתברך עם בגדי עשיו וירח את ריח בגדיו ויאמר ראה ריח בני כריח השדה אשר ברכו ה' וכי מתי מריחים לאדם את בגדיו? אלא יצחק אבינו ראה שיעקב מקרב את עמי הארץ אלה שיש להם ריח של שדה ונדבק ריחם בבגדיו ולכן אמר וירח את ריח בגדיו ושנזכה להיות מאלו המאגדים בעם ישראל ולא ח"ו מהמפלגים

בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות (ויקרא כג' מב')

וקשה א. מדוע בתחילת הפסוק נכתב בלשון בסוכות תשבו שהוא לשון נוכח, אך בסופו נכתב ישבו בסוכות שהוא לשון נסתר?

סוכות

ב. למה נכתב "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" והרי ברור כי למי נתנה התורה אם לא לאזרחי ישראל (ואע"פ שפרש"י לרבות את הגרים, אבל נהפוך הוא בד"כ מרבים את הגר לחייבו כאזרח במצוות אבל לחייב האזרח הוא מיותר)???

והתירוץ, כי ידוע מהזוה"ק שג' האבות מגיעים לסוכה וכשרואים שבעה"ב מאכיל עניים על שולחנו אזי הם מברכים אותו, ולכן כשיושב האדם בסוכתו צריך לומר בה ד"ת, ושירת הקודש, וח"ו מלומר דברי ליצנות ודברים בטלים רק בד"ת כי מצוות סוכה קדושתה גדולה מאוד, ואז גם האושפזין ישבו עימם בסוכה עם השכינה. כמו"כ נתב בתהילים משכיל לאיתן האזרחי ופרש"י הוא אברהם. א"כ כל האזרח שנאמר אצלנו הם האושפזין והם "ישבו בסוכות" בתנאי שגם אנו נקיים את "בסוכות תשב" במצוות האכלת עניים ובמילי דאורייתא וכנ"ל.

ולקחתם לכם ביום הראשון (ויקרא כו,מ)

איתא במדרש "ביום הראשון, ראשון לחשבון עוונות". וכבר דנו המפרשים היאך הוא ראשון לעוונות, ואמרו שכיון שבארבעה ימים מיום כיפורים עד סוכות עוסקים העם במצוות לכן לא היה להם פנאי לחטוא. אולם גם זה דחוק, כי איך אפשר לומר שכולם לא חוטאים כלל במשך ארבעה ימים. מה גם שאמרו חז"ל "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", אם כן גם העוסקים ועושים טוב עדיין חוטאים.

אלא מסביר הגר"א מוילנא זי"ע באופן נפלא לפי יסודו והסברו המפורסם בביאור ההבדל שבין 'דין' ו'חשבון'. דהרי המשנה (אבות ג. א) אומרת: "הסתכל בשלושה דברים וכו' ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון", ומהו לכאורה כפילות הלשון - 'דין' ו'חשבון'? ומסביר הגר"א: כי ב'דין' מענישים האדם על העבירה שעשה, וב'חשבון' מחשבים איתו על אותו זמן שחטא, שהיה יכול לעשות מצוה במקומה. אמנם זה הכל אם חטא במחשבה תחילה שאז נענש על מה שלא עשה מצוה במקום זה. אבל בארבעה ימים של ערב סוכות, אמנם אפשר שאנשים חוטאים, אבל מרוב עיסוקם במצוות אי אפשר שיחטאו במחשבה תחילה. לכך על זה בלבד אין דנים עד יום ראשון של סוכות. לפי זה מדוקדק הלשון "ראשון 'לחשבון' עוונות". דהיינו, לא ראשון לדין על עוונות בכלל, רק 'לחשבון' העוונות, מה יכול לעשות בזמן החטא...

ואילו הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר זי"ע הסביר, ע"פ משל את דברי המדרש "ולקחתם לכם ביום הראשון - ראשון לחשבון עוונות": משל לסוחר שהיה מקבל סחורה בהקפה, מוכר בריח ומשלם. לימים אתרע מזלו ונקלע לחובות, הלך למוכר בעל חובו וביקש להאריך את זמן הפירעון, ונעתר לו. עבר זמן ולא הצליח לשלם חובו, הלך שוב לבעל חובו והפציר בו שירחם עליו, הסכים לוותר לו על חלק מן החוב, והשאר ישלם לזמן מאוחר יותר. ושוב, עבר הזמן ולא מצא מהיכן לשלם, התחנן לפניו ומחל לו על חלק נוסף מחובותיו, משלא הצליח גם לעמוד בזה, בא פעם נוספת בבושת פנים עד שלבסוף הסכים למחול לו על הכל.

חכך הסוחר בדעתו, אכן נתפטרתי מכל חובותיי, אולם מי יסכים למכור לי מחדש סחורה בהקפה, אחרי שראו שאיני משלם, הלא את כל האימון בי הפסדתי. קרא לכל קרוביו ומכריו ושטח לפניהם את צרתו, שנשאר ללא סחורה וללא מקור פרנסה, התנדבו הקרובים לתת לו כל אחד כפי יכולתו, עד שאסף כדי כל חובו, ופרע לסוחר כל חובותיו, והחל לסחור מחדש ולהשתקם. כן הוא אצלנו: כמובא במדרש תנחומא הובא בטור או"ח (תקפ"א) וזה לשונו: ולקחתם לכם ביום הראשון וכי ראשון הוא, והלא ט"ו הוא, אלא ראשון לחשבון עוונות. משל למדינה שחייבת מס למלך ולא נתנו לו, בא אליה בחיל לגבותו, כשנתקרב אליה בעשרה פרסאות יצאו גדולי המדינה לקראתו ואמרו לו אין לנו מה ליתן לך, ויתר להם שליש. כיון שנתקרב יותר, יצאו בינוני העיר לקראתו, ויותר להם שליש השני. כשנתקרב יותר, יצאו כל

סוכות

בני העיר לקראתו והניח להם הכל. כך המלך, זה מלך מלכי המלכים - הקב"ה. בני המדינה, אלו ישראל שעושים עוונות כל השנה. ובערב ראש השנה הגדולים מתענים ומוותר להם שליש עונותיהם, בעשרת ימי תשובה בינוניים מתענים, ומוותר להם שני שליש, אבל ביום כיפור הכל מתענים ומוותר להם הכל. במוצאי יום הכיפורים עוסקים במצוות סוכה ולולב ואין עושין עוונות, לכך קורא יו"ט ראשון - ראשון לחשבון עוונות...

אך לכאורה קשה, היה לו לומר ראשון לחשבון המצוות? אלא העניין כי אף שויתר לנו הקב"ה כל העבירות, וביום הכיפורים הקב"ה הסכים למחול לנו עד הפרטה האחרונה, אולם אין לנו בטחון במה להתחיל ולשאת עמו, כדי לקבל סחורה חדשה, שישפיע לנו מחדש מהארותיו, ונוכל להתחיל לסחור מחדש. על כן מזמינים אנו בימי חג הסוכות אבות המשפחה והקרובים, הם האושפיזין הקדושים, ומבקשים מהם שיתנו לנו סיוע שנוכל לסחור מחדש, אברהם נותן לנו ביום הראשון ממידת החסד, יצחק אבינו נותן לנו ממדת הגבורה שלו, התגברות על היצר, יעקב נותן לנו תורה וכן הלאה... ולכן ביו"ט ראשון הוא "ראשון לחשבון עוונות", שאז ישראל מתחילים לפרוע את חשבון עוונות, כאשר במשך ימי החג מגיעים כל האושפיזין, נתקבץ לנו מזכיותיהם ומידותיהם הטובות סכום הגון די והותר לפרוע כל חובת עונותינו, ואז אנו עושים מרוב שמחה: שמחת תורה!...

וקרב פזורינו מבין הגויים ונפוצותינו כנס מירכתי ארץ (ישעיהו כז, יג)

יש לעיין מדוע חוזרים פעמיים על אותו הדבר במילים שונות; מצד אחד פזורינו מצד שני נפוצותינו, מצד אחד מבין הגויים ומצד שני מירכתי ארץ.

בספר "שמעה תפילתי" מביא בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א שמירכתי ארץ משמעו אפילו אם אין שם גויים, כגון מעבר לנהר סמבטיון.

ובהערה שם כתב: והיינו ש"קרב פזורינו מבין הגויים" הוא נגד שבט יהודה ובנימין המפוזרים בכל הארצות, "ונפוצותינו כנס מירכתי ארץ" הוא נגד עשרת השבטים שגלו לפניו מן נהר סמבטיון (כדאיתא במדרש רבה בראשית עג, ה, ועיין רמב"ן דברים לב, כו).

ושוב מצאתי שכן כתב בספר "שער בת רבים" (פרשת נצבים) עה"פ "ושב ה' אלוקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמין וגו' אם יהיה נדחק בקצה השמים משם יקבצך וגו'". אמר כאן ב' מיני קיבוץ, עשרת השבטים האסורים בנהר סמבטיון ובני שבט יהודה ובנימין הפוזרים בד' כנפות הארץ, וזה "ושב וקבצך מכל העמים וגו'" נגד שבט יהודה ובנימין, שהם אינם נדחים כי נודע מקומם, ורק שהם נפוצים זה כאן וזה כאן, ונגד עשרת השבטים אמר "אם יהיה נדחק וגו'" שהם נדחים רחוק מאוד מא"י, אפי' משם יקבצך ה' אלוקיך ומשם יקחך ה' בעצמו ובכבודו, ואמר "והביאך ה' אלוקיך אל הארץ וגו'" שלא יצטרכו לבוא ברגליהם אך ה' בעצמו יביאם ע"י עננים. וע"ש עוד שכתב שזה מה שאומרים "תקע בשופר וכו' ושא נס לקבץ גלויותינו" - היינו עשרת השבטים שהם יבואו תחילה לכאן, וקבצונו יחד היינו שבט יהודה ובנימין, מארבע כנפות הארץ.

וע"ש שכתב לבאר שזה מה שאומרים וקרב פזורינו וכו'. הוסיף וכתב הרב הגאון רבי יאיר ישראל שליט"א: עוד נ"ל דהנה יש כאן ג' דברים המקבילים זה לזה, קרב - כנס, פזורינו - נפוצותינו, גויים - ירכתי ארץ. ובביאור ההבדל ביניהם נראה, דלהפיץ פירושו כשהמטרה היא שלא יהיו יחדיו כאן, והפצתם היא ללא יעד מוגדר, וכמו שמצינו "קומה ה' ויפוצו אויבך", "פן נפוץ על פני כל הארץ", (ואולי שייך לשורש 'נפץ', כאבני קיר מנופצות - ישעיה כז, וניפץ עולליך אל הסלע - תהלים קלז), ואילו "פזר עיקרו שהדבר יתפזר ויגיע ליעדים רבים, כמו "פיזר נתן לאביונים" - שעיקר מטרת הצדקה היא המקבל, וכן

סוכות

"כפור כאפר יפזר". וא"כ הדברים מבוארים היטב, שהרי מטרות הגלות שתיהם הנה, א' לגלות מן הארץ ולא להיות יחדיו, וכדכתיב "והפיץ ה' אתכם בעמים" (דברים ו, כז). ב' איתא בפסחים (פז:): שמטרת הגלות היא כדי שיתוספו עליהם גרים.

ואכן בשביל המטרה הראשונה העיקר שיפוצו מארצם, ואילו בשביל המטרה השניה העיקר שיפוזרו בין הגויים כדי להביא את הגרים משם. ומשום כך, את הנשלח למטרה מסויימת צריך לקרב חזרה למקומו, ואילו את אלו שהופצו צריך לכנס חזרה. וא"כ הכל מדוייק כמין חומר "וקרב פזורינו מבין הגויים - ונפוצותינו כנס מירכתי ארץ".

בסוכות תשובו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישובו בסוכות (כג,כב)

אמרו חז"ל: צא מדירת קבע ושב בדירת עראי (סוכה ב':)

בספר "כלי יקר" (פרשת אמור) פירש: כל האזרח בישראל ישובו בסוכות דנקט אזרח שהוא לשון תושב, לפי שבזמן אסיפת התבואה מן השדה כל אחד רוצה לילך לביתו לישב בו ישיבה של קבע, וחששה תורה אולי ע"י זה ירום לבבו ויתקיים בו וישמן ישורון ויבעט, לכן נאמר "כל האזרח" כלומר כל האזרח הרוצה להיות כתושב בעולם הזה ולא כגר, "ישובו בסוכות" שיצא מדירת קבע לדירת עראי כדי שיכיר שאינו בעולם הזה כי אם גר ולא תושב, וע"י זה לא יבטח בצל קורתו כי אם בצל שדי יתלונן.

ולהתבונן שהעולם כצל עובר, ויחתוף מצוות ומעשים טובים בעודו חי, ולא יסמוך על מי הזקנה או על בניו אחריו שיעשו עבורו.